

DR. THEO LUYKX

De ontwikkeling van de Vlaamse pers en haar
houding tegenover de taalpolitiek van
Willem I tijdens het Koninkrijk der
Nederlanden (1814-1830)

Overdruk uit
HANDELINGEN XXVII
der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor
Taal- en Letterkunde en Geschiedenis

De ontwikkeling van de Vlaamse pers en haar
houding tegenover de taalpolitiek van
Willem I tijdens het Koninkrijk der
Nederlanden (1814-1830)

door

DR. THEO LUYKX

Het jaar 1972 was voor Vlaanderen een herdenkingsjaar van een aantal prominenten uit de Vlaamse Beweging, waaraan ook onze Maatschappij met overtuiging deelnam. Onze plenaire vergadering van 11 maart 1972 stond immers in het teken van Dokter F. A. Snellaert, wiens honderste overlijdensjaar werd herdacht, en van Prof. Dr. August Vermeulen en Dokter Alfons Van de Perre, die honderd jaar geleden het levenslicht aanschouwden. Op 24 augustus 1972 was het tweehonderd jaar geleden dat Willem I, koning der Nederlanden, te Den Haag geboren werd en door een samenloop van politieke omstandigheden de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden tot een eenheidsstaat verenigde. Zijn rijk, dat de huidige Beneluxlanden omvatte, heeft slechts vijftien jaren kunnen standhouden, doch dit belet niet dat Willem I voor Vlaanderen belangrijke resultaten realiseerde, die zonder twijfel een herdenking van de tweehonderdste verjaardag van zijn geboorte wettigen¹.

In deze korte bijdrage willen wij uitsluitend de aandacht wijden aan een facet van zijn taalpolitiek, nl. de invloed van deze politiek op de toestand van de pers in Vlaanderen: een gebied, waar Willem I slechts zeer beperkte resultaten kon boeken. Om dit verschijnsel te verklaren moet uitgegaan worden, enerzijds van de werkelijke situatie in Vlaanderen, en anderzijds van de verschillende componenten van de regeringspolitiek van Willem I, waarvan de taalpolitiek slechts een onderdeel vormde.

1. VLAANDEREN IN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

Toen Willem I ingevolge de Acht Artikelen van Londen (21 juni 1814) de Zuidelijke Nederlanden – d.i. de Oostenrijkse Neder-

1. Dit is tekst van een lezing, gehouden op de groepsvergadering „Algemene Geschiedenis”, op 15 oktober 1972. Het was de bedoeling van de auteur onze Zuidnederlandse Maatschappij te betrekken bij de herdenking van de tweehonderdste verjaardag van de geboorte van koning Willem I.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

landen en het prinsbisdom Luik – kreeg toebedeeld, kwamen de Vlaamse gewesten uit een periode van twintig jaar intense verfransing, die juist in de laatste fase, nl. in de Napoleontijd, haar hoogtepunt had gekend.

De vlaamstalige pers was op het einde van het Napoleon-regime nagenoeg volledig verdwenen. Het Dekreet van 26 september 1811² van Napoleon had immers bepaald dat in de zg. tweetalige (d.i. Vlaamse) departementen elke krant in het Frans moest verschijnen en dat hoogstens deze Franse tekst van een Nederlandse vertaling mocht vergezeld gaan. In feite sanctioneerde dit Dekreet een toestand, die reeds van vroeger door de prefecten in de Vlaamse departementen was opgelegd. In het departement van de Dijle (Brussel) verscheen helemaal geen Vlaamse krant meer³. In het departement van de Twee Netten (Antwerpen) moest de oude *Gazette van Antwerpen* haar publikatie stopzetten op 6 maart 1804. Wel had een nieuwe Vlaamse krant sedert 8 december 1803 onder de tikel *Antwerpsch Nieuwsblad* haar kansen gewaagd, doch ook zij moest haar activiteiten staken tegen het einde van 1810. Het Keizerlijk Dekreet van 3 augustus 1810⁴ bepaalde immers dat er slechts één enkele algemene informatiekrant per departement mocht bestaan en als dusdanig fungeerde sedert 1 januari 1811 de *Journal du Département des Deux-Nèthes*. In het Schelde-departement (Gent) kreeg ook de oude *Gazette van Gend* spoedig moeilijkheden met de Franse overheid⁵, zodat zij op 13 februari 1809 aan haar lezers moest laten weten, dat zij vanaf 16 februari 1809 in het Frans moest verschijnen, doch gelukkig deze Franse tekst door een Vlaamse vertaling mocht laten gepaard gaan⁶. Alles bij elkaar was het dus op het einde van het Frans regime

2. Tekst in: *Pasinomie ou collection complète des lois...*, 1er série, t. XVI, pp. 16-17.

3. Er is wel een aanvraag geweest van Fr.-X. Zeghers om te Brussel voor de franskundigen een „Groot Brusselsch Nieuwsblad” uit te geven, doch hiervan kwam niets terecht. – cfr. A. Warzee: *Essai historique et critique sur les journaux belges. Journaux politiques*, Gent-Brussel, 1845, p. 53.

4. Tekst in *Pasinomie ou collection complète des lois...*, 1er série, t. XV, p. 134.

5. Op 6 januari 1806 schreef de prefect van het departement, baron d'Houdetot, aan Napoleons raadsheer, graaf de Réal, over de Gentse krant: „Elle nuit au progrès de la langue française déjà assez répandue dans ce département, mais qui ne saurait l'être trop. Je désirerais que le rédacteur de cette feuille fût obligé de la publier en français ou qu'il eût la faculté de l'imprimer dans les deux langues, ce qui serait un moyen de plus d'instruire les habitants”. – Cfr. E. de Clercq: *Du régime de la presse en Belgique sous l'Empire*, in *Revue trimestrielle*, Brussel, 1865, p. 57.

6. Op 13 februari 1809 schreef de krant: „Onze geabonneerden worden verwittigd dat by beslissinge van Z.E. den senateur minister van de algemeyne police ons nieuwsblad met den 16 dezer in het fransch moet uitgegeven worden, doch tot voldoening onzer lezers, die deze tael niet kundig zyn, zullen wy de vlaemsche overzetting daer nevens voegen, zonder daerom den prys van dit blad te verhoogen”.

zeer armzalig gesteld met de Vlaamse pers. De meeste Vlaamse kranten waren verdwenen en de enkele die nog overbleven waren tweetalig geworden, in deze zin dat de Nederlandse tekst slechts als een vertaling mocht doorgaan van de originele Franse kopij.

In het Koninkrijk der Nederlanden, dat na de Napoleontische oorlogen tot stand kwam, waren nu voor onze Vlaamse gewesten ongetwijfeld grote mogelijkheden weggelegd. Willem I spande zich immers niet alleen ernstig in voor de materiële welstand van zijn onderdanen, doch zijn onderwijspolitiek zou tevens bijdragen tot de geestelijke verheffing van het achterlijke Vlaanderen. Daarbij wenste hij het Nederlands als „de landstaal” te vestigen in heel het Rijk, inzonderheid in Vlaanderen, dat aan jarenlange verfransing was onderworpen geweest. In het Koninkrijk der Nederlanden behoorden niet minder dan 75 % tot de nederlandssprekende bevolkingsgroep: 4.665.310 op een totale bevolking van 6.235.169 (in 1829). De Vlaamse gewesten telden een bevolking van 2.351.233, dit is meer dan de totale bevolking van het Noorden (nl. 2.314.087), en zij vormden niet minder dan 60 % van de totale bevolking van de Zuidelijke Nederlanden⁷. Het was dus niet zo verwonderlijk dat Willem I het Nederlands tot „landstaal” wilde doen verheffen.

De Vlaamse gewesten, die Willem I terecht als nederlandssprekend taalgebied beschouwde, vertoonden echter onder taalopzicht een eigenaardig beeld: de hogere standen, die ongetwijfeld, ook nog te Brussel, slechts een miniem procent uitmaakten, hadden ingevolge een langdurig verfransingsproces de Franse cultuurtaal aangenomen⁸; de massa sprak Vlaamse, Brabantse en Limburgse dialecten en bezat in feite geen algemene cultuurtaal. Door het feit dat deze massa analfabeet was, was zij in het verleden wel ontsnapt aan de Franse taaldwang, doch als krantenlezers kwam zij niet in aanmerking.

Tussen deze vlaamstalige massa en de franstalige elite bestond echter niet alleen een taal- en sociale kloof, doch in feite ook een politiek-religieuze: de massa was nagenoeg onverdeeld katholiek, terwijl een groot gedeelte van de franstalige elite in Vlaanderen tot de liberale opinierichting behoorde. Dit stelde Willem I voor een haast onoplosbaar dilemma. Voor zijn algemene politiek kon

7. Cfr. C. De Keverberg: *Du Royaume des Pays-Bas sous le rapport de son développement et de sa crise actuelle*. ('s Gravenhage, 3 dln, 1834), dl. II, p. 290.

8. Uit de volkstelling van 1846, toen de Belgische verfransingspolitiek reeds vijftien jaar actief gewerkt had, blijkt dat de vlaamssprekenden in de Brusselse agglomeratie nog een groot overwicht bezaten. De huidige 19 gemeenten van de Brusselse agglomeratie telden toen een bevolking van 211.634, waarvan 141.070 of 66,65 % vlaamssprekenden en 67.798 of 32,03 % franssprekenden (daarbij nog 2.766 of 1,31 % anderen).

de koning immers alleen maar steun verwachten van deze verfranste liberale bourgeoisie. Zij alleen steunde met overtuiging de godsdienst- en onderwijspolitiek van de vorst, die er essentieel op gericht was een verlichte en gecentraliseerde staat op te bouwen, waarin de burgerlijke maatschappij de Kerk overheerste.

In tegenstelling met de liberalen, die aanvankelijk de steunpilaren vormden van het regime van Willem I, is de katholieke kerk, die de massa in Vlaanderen achter zich had, bijna onafgebroken in botsing gekomen met de politiek van de koning. Reeds rond de stemming van de grondwet van het Koninkrijk in 1815 kwam deze oppositie aan het licht. Vooral onder invloed van bisschop Maurice de Broglie van Gent, die zich verzette tegen de „gelijkstelling van de godsdiensten” in de Zuidelijke Nederlanden, werd in feite de grondwet door de zuidnederlandse notabelen verworpen. Het was slechts door een zg. „telling op zijn Hollands”, waarbij de afwezigen en ook de speciale neen-stemmers („omwille van de godsdienst”) als ja-stemmers werden gerekend, dat Willem I de grondwet als „aanvaard” kon verklaren. Opvallend is alleszins dat de meerderheid van de neen-stemmers, nl. 466 op 796, afkomstig was uit de katholieke Vlaamse gewesten. In sommige Vlaamse arrondissementen was er zelfs nagenoeg eenparigheid van neen-stemmers: Ieper (50 op 50), Kortrijk (71 op 73), Antwerpen (59 op 59), Mechelen (33 op 38), Turnhout (34 op 35). Het conflict rond de grondwet kreeg zelfs een scherper karakter met het vraagstuk van de getrouwheidseed van de katholieke ambtenaren. Slechts na verloop van jaren werd door de aartsbisschop van Mechelen, prins de Méan, een compromisoplossing aanvaard. Hij liet toe dat de katholieken de eed aan de grondwet zouden afleggen, doch onder voorbehoud. Zij mochten aan hun eed geen doctrinale betekenis hechten en enkel de burgerlijke draagkracht ervan aanvaarden.

Toen de grootste spanningen rond de grondwet waren opgeheven, joeg de onderwijs- en godsdienstpolitiek van Willem I de katholieken opnieuw in het harnas. Bij zijn onderwijspolitiek streefde Willem I een staatsmopolie na, dat voor de Kerk onaanvaardbaar was. Niet alleen het onderwijs voor leken maar zelfs de opleiding van de geestelijken meende Willem I persoonlijk ter hand te moeten nemen. Hij was immers een overtuigd aanhanger van het Febronianisme en als dusdanig wenste hij, in het spoor van de Aufklärungspolitiek van Jozef II en het gallicanisme van Napoleon, de katholieke kerk in zijn gewesten zoveel mogelijk onafhankelijk van Rome te maken. De sluiting van de bisschoppelijke seminaries en de oprichting van het „Filosofisch College” voor priesteropleiding in 1825 werden aldus de inzet van een ware

schoolstrijd. In 1827 kwam er wel een concordaat met de paus, dat het monopolie van het „Filosofisch College” inzake priesteropleiding afschafte, doch de toepassing van het concordaat werd door de regering verdaagd, wat de oppositie van de katholieken nog verscherpte.

Het is dit aanhoudend conflict tussen kerk en staat dat de vlaamstalige massa verwijderde van het koninkrijk. In die omstandigheden moest ook de taalpolitiek van de vorst, die zulke heilzame gevolgen voor Vlaanderen had kunnen opleveren, op een mislukking uitlopen. De hele politiek van Willem I werd verworpen, inkluis het opdringen van het „Hollands” aan de katholieke „Vlaamse” gewesten. In die omstandigheden kon de Nederlandse perspolitiek in Vlaanderen ook moeilijk belangrijke resultaten boeken, zoals uit onze verdere uiteenzetting zal blijken⁹.

2. DE TAALVERHOUDING BIJ DE REGERINGSPERS IN VLAANDEREN

Er bestaat een werkelijke tegenstrijdigheid tussen de taalpolitiek van Willem I in het algemeen en zijn houding tegenover de bestaande taaltoestanden in de pers in Vlaanderen.

Zoals wij boven schreven stond Willem I van meetaf op het standpunt dat in zijn staat met 75 % nederlandssprekenden het Nederlands als de „landstaal” moest gevestigd worden. De grote promotor om een einde te stellen aan de verfransing van Vlaanderen, opgedrongen door „staatkundig geweld”, was de minister van Justitie C. F. Van Maanen, die er niet tegen opzag dit „staatkundig geweld” nu in omgekeerde richting te gebruiken. Op 15 september 1819 werd een Koninklijk Besluit uitgevaardigd dat in Vlaanderen nog taalvrijheid zou laten bestaan tot 1 januari 1823. Daarna zou in de Vlaamse gewesten voor officiële aangelegenheden „geen andere taal dan de taal des lands” meer worden toegelaten. Op 26 oktober 1823 werd het Koninklijk Besluit ook van toepassing verklaard op de arrondissementen Leuven en Brussel¹⁰.

9. Zie over de algemene politiek van Willem I: H. T. Colenbrander: *Willem I, koning der Nederlanden*, 2 dln, Amsterdam, 1931-1934; Ch. Terlinden: *Guillaume Ier, roi des Pays-Bas, et l'Eglise Catholique en Belgique*, 2 dln, Brussel, 1906; F. Van Kalken: *Histoire du Royaume des Pays-Bas et de la Révolution belge de 1830*, Brussel, 1910; P. Geyl: *Eenheid en Tweeheid in de Nederlanden*, Lochem, 1946; P. Harsin: *Essai sur l'opinion publique en Belgique de 1815 à 1830*, Charleroi, 1930; R. Demoulin: *Guillaume Ier et la transformation économique des provinces belges, 1815-1830*, Luik, 1838; A. De Jonghe: *De taalpolitiek van koning Willem I in de Nederlanden (1814-1830)*, Brussel, 1967²; H. J. Elias: *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, dl. 1, Antwerpen, 1963.

10. Cfr. A. De Jonghe, *De taalpolitiek van koning Willem I in de Nederlanden (1814-1830)*, Brussel, 2e uitg. 1967.

Gezien in het raam van de taalpolitiek van Willem I in Vlaanderen is het op zijn minst opvallend dat hij het niet heeft aangedurfd een werkelijk Nederlands dagblad in Vlaanderen te lanceren. De kranten met een dagelijkse periodiciteit, die het regime van Willem I steunden, bleven in Vlaanderen gedurende gans het bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden uitsluitend in het Frans verschijnen. Hiervoor bestaat wel een verklaring. Sedert de invoering van het dagbladzegel door de Franse wet van 30 september 1797, waaraan Willem I trouw bleef¹¹, was de dagbladpers zeer duur¹². Alleen de verfranste rijke burgerij in Vlaanderen kon zich de weelde veroorloven zich op een dagelijks verschijnend blad te abonneren. Willem I heeft zich bij deze situatie neergelegd en zelfs de franstalige dagbladen, die in Vlaanderen zijn politiek genegen waren, financiële steun verleend. Een kort overzicht van de bestaande toestanden bij de regeringspers in Vlaanderen maakt dit alles duidelijk.

In de toenmalige nog overwegend vlaamssprekende hoofdstad Brussel bestonden als dagelijks verschijnende regeringskranten de *Journal général des Pays-Bas*¹³ en de *Journal de Bruxelles*¹⁴. Tijdens de crisisjaren na 1828 stichtte de regering te Brussel nog een nieuwe franstalige regeringskrant *Le National*, die startte op 16 mei 1828 onder de redactie van een Fransman met besproken reputatie, graaf Libri-Bagnano.

Te Antwerpen bleef de *Journal du Département des Deux-Nèthes* onder de redactie van de Fransman J. Jouan verder verschijnen als enig dagblad in de Scheldestad. Het veranderde in 1815 alleen maar zijn titel in *Journal de la Province d'Anvers* en sedert 1821 in *Journal d'Anvers et de la Province*¹⁵. Sedert 1 januari 1822 kreeg dit franstalig dagblad te Antwerpen het gezelschap van een tweede uitgesproken regeringskrant, andermaal in het Frans geredigeerd onder de titel *Journal du Commerce des Pays-Bas*¹⁶.

Te Gent verscheen op 1 januari 1815, voorlopig als enig dagblad, de *Journal de Gand*. Het blad was de spreekbuis van de gematigde liberale opinierichting. In 1825 werd de geldbehoevende uitgever van deze krant, nl. J.-N. Houdin, door de regering omgekocht en sedertdien werd zij de officiële regeringskrant in de Arteveldestad¹⁷.

Te Brugge heeft een werkelijke regeringskrant slechts bestaan tussen 26 augustus 1818 en 27 februari 1820, doch zij werd alweer in het Frans en door een vreemdeling geredigeerd. De *Journal de la Flandre Occidentale* werd inderdaad met de steun van Willem I opgericht en stond onder de redactie van de Portugees Candido d'Almeida Y Sandoval¹⁸.

Als Willem I de mogelijkheid niet ernstig overwogen heeft om een nederlandstalig dagblad in Vlaanderen in het leven te roepen, dan heeft hij wel enkele initiatieven gesteund tot oprichting van nederlandstalige kranten, die een paar maal per week verschenen. Zelfs deze initiatieven behaalden echter geen groot succes, wat ons in de gegeven omstandigheden ook niet hoeft te verwonderen. Zoals wij reeds schreven, beschikten de verfranste hogere standen in Vlaanderen, die een dagblad konden betalen, immers over een franstalige dagbladpers, terwijl de vlaamssprekende massa, voor zover zij lezen kon, genoeg nam met de enkele neutrale of uitgesproken nederlandstalige katholieke kranten, die hoogstens driemaal per week verschenen en geenszins voor regeringspers wensten door te gaan.

Te Antwerpen liepen de pogingen om een in het Nederlands gestelde pers op de markt te brengen op een totale mislukking uit. In december 1814 startten Langestraat en Mortier met een krant onder de „Hollandse” (?) titel *Den Merkuur van Antwerpen*, doch zij ontvingen niet de minste steun van het plaatselijk nog franstalig bestuur, zodat de krant snel moest verdwijnen. Slechts in 1827 werd een tweede poging gewaagd door advocaat

11. De wijziging, die Willem I door de wet van 31 mei 1824 aanbracht op het dagbladzegel, maakte de pers inderdaad niet goedkoper. De belasting op de redactionele tekst bleef ongewijzigd. De belasting op de advertenties werd meer in detail geregeld, terwijl de buitenlandse pers aan een dubbele zegelbelasting werd onderworpen. Dit laatste punt was vooral gericht tegen de pers, die de Zuidelijke Nederlanden vanuit Frankrijk overspoelde. — Tekst in *Pasinomie*, 2e serie, t. VII, pp. 518-522.

12. Cfr. Th. Luykx: *Een halve eeuw zegelbelasting op de Belgische pers* (sept. 1797 - mei 1848), Brussel, 1956.

13. Oorspronkelijk verscheen deze krant sedert 2 juni 1815 onder de titel *Gazette générale des Pays-Bas*, doch op 5 augustus 1818 wijzigde zij haar titel in *Journal général des Pays-Bas*.

14. De *Journal de Bruxelles* verscheen van 1 april 1820 tot 30 september 1820 onder de titel *L'Impartial*. Sedert 1 oktober 1820 wijzigde zij haar titel in *Journal de Bruxelles* en op 1 juli 1827 werd zij de *Gazette des Pays-Bas*. Als regeringskrant nam zij ook artikels op in het Nederlands.

15. Cfr. R. Mécery: *De Antwerpsche pers onder het Vereenigd Koninkrijk*, in *De Gulden Passer*, Antwerpen, 1945, pp. 81-125; H. De Borger: *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse pers. Repertorium, 1794-1914*, Leuven-Parijs, 1968.

16. Tijdens de Belgische Omwenteling zal de krant op 31 oktober 1830 haar titel wijzigen in *Journal du Commerce d'Anvers* en de spreekbuis worden van de Antwerpse orangisten.

17. De krant bleef onder haar oorspronkelijke titel verschijnen tot na de Belgische Omwenteling en wijzigde op 10 december 1830 haar titel in *Messenger de Gand*. Zij werd de spreekbuis van de Gentse orangisten. — Cfr. Th. Luykx: *Over de orangistische pers in België*, in *Album-Baschwitz*, Amsterdam, 1956, pp. 12-25.

18. Cfr. F. Simon: *De „Journal de la Flandre Occidentale”. Een regerings- en logekrant te Brugge in de Nederlandse Tijd, 26 augustus 1818 - 27 februari 1820*, in: *Hand. van... Emulation te Brugge*, dl. CII, 1965, pp. 106-124.

Bourceret en boekhandelaar Duverger met hun krant *De Antwerpenaar*. In het prospectus van hun krant schreven zij o.m. „Bijna al de dagbladen worden in de Zuidelijke provinciën des Koninkrijks in het Fransch uitgegeven, en, hetgeen zeer opmerkelijk is, niet een eenig blad in de zuivere Hollandsche taal...”. Met „dagbladen” bedoelde de uitgever dan nog „kranten”, want er was helemaal geen Vlaams dagblad in het Zuiden voorhanden. Deze nieuwe krant, die zesmaal per week verscheen en dus een echt dagblad mocht genoemd worden, kon het maar een paar maanden uithouden (1 juli tot 29 augustus 1827)¹⁹. Men kan zich terecht de vraag stellen waarom dit initiatief geen ruimere materiële steun van Willem I ontving, waar hij toch bereid gevonden werd om geld te spenderen aan de franstalige regeringspers in Vlaanderen.

De pogingen, die te Gent werden ondernomen om een in het Nederlands gestelde pers in het leven te roepen, behaalden al even weinig succes. *Het Letter- en Staatskundig Dagblad*, dat te Gent sedert 1 februari 1820 van de pers kwam, was in feite geen „dagblad”, want het verscheen slechts tweemaal per week, nl. op dinsdag en vrijdag. Het werd gesticht door J. H. Lebrocq, de broer van de bekende publicist P. Lebrocq, met de duidelijke bedoeling de taalpolitiek van Willem I in Vlaanderen te ondersteunen²⁰. Aan deze krant werkten bekende Vlaamse en Noordnederlandse publicisten mede: J. Haefkens, P. Lebrocq, Kesteloot, Schrant e.a. Zij kon het echter maar een half jaar uithouden en verdween op 29 augustus 1820²¹. Als wij P. Lebrocq mogen geloven, dan was dit verdwijnen te wijten aan de weerstand van de Gentenaars tegen het „Hollands”: „Le nouveau journal ne put vaincre les préventions qui dès ce temps-là régnaient contre le néerlandais, même dans les provinces flamandes”.²² De vraag blijft ook hier bestaan waarom Willem I, die geld overhad voor de franstalige regeringspers in Vlaanderen, dit blad niet in leven hield.

Slechts tegen het einde van het bestaan van het Koninkrijk heeft de regering zich te Gent terdege ingespannen om tegen de steeds sterker wordende oppositie op te treden door het lanceren van een nieuwe krant *Den Landmansvriend*, die echter ook slechts

19. Cfr. R. Mery: o.c., pp. 97-98 en 111.

20. In haar editoriaal schrijft de krant (1 februari 1820, p. 1): „Nooit scheen ons oogenblik gunstiger om, voor zoo veel het onze zwakke middelen toelaten, mede te werken tot het verspreiden en opbouwen onzer taal; om derzelver keurigheid, deftigen aard en welluidendheid aan te toonen; derzelver gebruik onzer Vlamingers gemakkelijker te maken, en de oefening der Nederlandsche Letterkunde bij ons algemeen te doen worden”.

21. Cfr. E. Voordeckers: *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium* (1667-1914), Leuven-Parijs, 1964, pp. 323-324.

22. Lebrocq: *Souvenirs d'un ex-journaliste* (1820-1841), Gent, 1842, p. 2.

tweemaal per week van de pers kwam. Deze krant verscheen sedert 16 oktober 1829, op dezelfde dag, waarop het franstalige oppositieblad *Le Catholique des Pays-Bas* een Vlaams volksblad *Den Vaderlander* voor het gewone volk te Gent en omstreken op de krantenmarkt bracht²³. Bij het doorlezen van *Den Landmansvriend*, die van 16 oktober 1829 tot 29 oktober 1830 tweemaal per week te Gent van de pers kwam, kan men er niet aan twifelen dat deze krant de zaak van Willem I in Vlaanderen in feite niet heeft gediend. Haar hoofdartikels, gericht tot „Braeve Landbouwers”, werden door de overgrote meerderheid van deze landbouwers ongetwijfeld niet geapprecieerd. De krant was bepaald antiklerikaal: de onderpastors, de kapucienen en vooral de Jezuïeten moesten het voortdurend ontgelden²⁴. Tal van artikels handelen over de nefaste rol van de Jezuïeten, die als „ongedierte” worden voorgesteld²⁵. Waar de krant wijst op de goede resultaten die Willem I in zijn strijd tegen het analfabetisme bereikte, heeft zij ongetwijfeld gelijk, doch dit gaat dan dikwijls gepaard met een aanval op de geestelijkheid, die zg. de massa liever dom houdt²⁶. In haar verdediging van het staatsbestel van het Koninkrijk der Nederlanden heeft de krant het niet moeilijk om te bewijzen dat het principe van de volkssoevereiniteit nu veel effectiever wordt toegepast dan ten tijde van de Brabantse Omwenteling (1790)²⁷ of van de Franse overheersing: „Wat was onder het fransch bestuur, het aendeel van België in de soevereiniteit? Het zond een dertigtal afgevaardigden naer de wetgevende kamers; dat was zoo veel als dertig stemmen versmolten en als verloren in een getal

23. In haar editoriaal van 16 oktober 1829 (p. 1, k. 1-2) keert de krant zich tegen *Den Vaderlander*: „Het vlaemsch nieuwsblad, waarmede eene schijnheylige en woelige factie het platte land gaet overstroomden, heeft ons de gedachte doen opvatten om de rampspoedige uytwerksels daer van te vernietigen”. Voortaan wordt *Den Vaderlander* door *Den Landmansvriend* betiteld als „*Den Patriot*” of „*Den Landverrader*”. Op 25 december 1829, (p. 1, k. 2) richt de krant zich: „Aan den Catholique en zijn doopkind den Vaderlander”.

24. In haar artikel, getiteld „Waerom zijn de pastors verdraegzamer en min onstuymig dan hunne onderpastors?” schrijft de krant: „Om dat zy in het seminarie maer verkeerd hebben naer dat men de Jesuiten verbannen had, en dat er de onderpastors maer ingekomen zyn naer de zelve weder terug waeren” – *Den Landmansvriend*, 4 december 1829, p. 1, k. 1.

25. Op 2 juli 1830 (p. 1, k. 1) vangt de krant haar hoofdartikel aan als volgt: „In eenen tyd waerin zoo veel geschreven word over de jesuiten en waerin zoo vele gouvernementen alle hunne poogingen aanwenden om zich van dat ongedierte te ontdoen...”.

26. *Den Landmansvriend*, 4 december 1829, p. 1, k. 1.

27. In een hoofdartikel, getiteld „Zamenspraek”, laat de krant een oude vader discussiëren met zijn zoon-priester en legt de vader volgende woorden in de mond: „Ik heb de revolutie van 1790 bijgewoond; ik heb tegen mynen Vorst gediend en dat onder de bevelen van eenen capucyn te paerd, ik weet wat het my en mynen landgenooten gekost heeft; menschen van mynen ouderdom zullen de tweede mael die zottigheyt niet doen” – *Den Landmansvriend*, 20 november 1829, p. 1, k. 3.

van 7 à 800. Tegenwoordig draegt het, voor den helft, tot het vervaerdigen van des zelfs wetten by. Het komt ons voor, dat het beter is met zyns gelyke dan met zyne meesters verbonden te zyn" ²⁸.

Tijdens de Franse Juli-omwenteling, die zo grondig de Belgische Omwenteling heeft beïnvloed, nam de krant een zonderlinge houding aan. Eerst drukt zij haar medelijden uit met het land: „Arm Vrankryk! Zoo vermoeyd van revolutien, en dat zich geslingerd ziet door staetkundige schokken" ²⁹. Weldra juicht zij echter de revolutie toe, want Karel X van Bourbon werd het slachtoffer van een conservatieve „lichtschuwende factie", natuurlijk onder de leiding van de Jezuïeten ³⁰. De krant gelooft echter niet dat de Franse omwenteling enige invloed op België zal uitoefenen: „wy zullen die vryheden door geene omwenteling hebben te zoeken, vermits wy deselve reeds bezitten" ³¹. Hierin heeft de krant zich echter vergist. Dat zij nog tot 29 oktober 1830 als enige pro-Willem I-krant kon blijven verschijnen, was alleen te danken aan het feit dat het na de revolutie te Brussel nog enkele maanden kalm bleef te Gent.

3. DE VLAAMSTALIGE NEUTRALE EN OPPOSITIEPERS

Zoals wij boven reeds schreven, bestond er geen enkel werkelijk Vlaams dagblad in Vlaanderen, doch alleen maar kranten, die hoogstens driemaal per week verschenen. Met uitzondering van de boven behandelde regeringskranten namen de andere ofwel een neutraal standpunt in, ofwel behoorden zij tot de uitgesproken katholieke oppositiepers. De oude vlaamstalige kranten, die uit het Ancien-Regime stamden en tijdens de periode van de Franse overheersing een franstalige titel hadden moeten aannemen, keerden naar hun oude titel terug. Dit was o.m. het geval met de oude *Gazette van Gend* en de *Gazette van Brugge*, die allebei driemaal per week verschenen. Deze kranten namen, in de geest van het Ancien-Regime, een loyale houding aan tegenover de vorst, doch werden geen echte regeringskranten. De andere Vlaamse kranten,

28. *Den Landmansvriend*, 21 mei 1830, p. 1, k. 3.

29. De krant voegt hieraan toe: „Had onze vorst aan de zelve gehoor gegeven,

zou hem misschien het zelve lot beschoren zyn geweest als aan den rampzaligen Karel..." – *Den Landmansvriend*, 10 augustus 1830, p. 1, k. 1.

31. *Den Landmansvriend*, 13 augustus 1830, p. 1, k. 1 – Op 20 augustus 1830 (p. 1, k. 2) moeten *Den Vaderlander*, de Jezuïeten en de Kapucienen het nogmaals ontgelden: „*Den Vaderlander*, den kozak der unie-broeders, is waerlyk zinloos geworden, hy noemt de oppositie alhier de liberale party van het Zuyden. Schone liberalen voorwaer die anders niet peyzen als aen Jesuiten en domme kapucynen. In Vrankrijk jagen de liberalen de jesuiten als wilde beesten weg, en hier hebben die zoogenoemde liberalen anders niets in den zin als om ons land met dat ongedierte te verpesten".

die meestal tijdens het Koninkrijk der Nederlanden ontstonden, voerden echter als katholieke organen een oppositie, die sedert 1828 zeer scherpe vormen aannam.

In de grote Vlaamse havenstad Antwerpen maakte een nederlândstalige pers ongetwijfeld de grootste kansen, doch wij onderstreepten boven reeds dat de pogingen tot het oprichten van een Nederlandse regeringspers aldaar mislukten. De katholieken behaalden echter meer succes. Zij beschikten in de Scheldestad uiteindelijk over drie kranten, die zeer getrouw de evolutie van de oppositiestrijd der katholieken weerspiegelen. *Het Antwerpsch Nieuwsblad*, dat opklim tot 1803 doch ingevolgd de Napoleontische perspolitiek in 1810 was moeten verdwijnen, kwam sedert 31 mei 1814 opnieuw driemaal in de week van de pers. Het was aanvankelijk een zeer gematigde katholieke krant ³², wat echter niet belette dat zij in januari 1822 een veroordeling opliep, omdat zij geschreven had dat de uitgave van de „*Theologia Moralis*" van de Ligerio bij de Mechelse uitgever Hanicq onjuistheden bevatte ³³. Ingevolge de onderwijswetgeving van 1825 zal zij actief in de oppositie treden tegen het regime van Willem I. Met de tweede krant, *Den Postryder ofte Gazette van Antwerpen*, die sedert 4 januari 1819 ook driemaal per week van de pers kwam, verliet het op dezelfde wijze. Het was een zeer gematigde katholieke volkskrant, die aanvankelijk tweemaal en sedert januari 1820 driemaal per week verscheen. Sedert 1825 nam zij stelling tegen de onderwijspolitiek van Willem I en zij zal zich na 1828 kordaat scharen aan de zijde van de katholieke oppositie in de schaduw van de onstuimige oppositiekrant *Den Antwerpenaer*.

Op 1 oktober 1828, toen onder de invloed van de Luikse dagbladen ³⁴ de unie tussen de katholieke en liberale oppositie in het zg. „monster-verbond" tot stand was gekomen, lanceerde de agitatorische Antwerpse priester J. H. Buelens ³⁵ zijn blad *Den Antwerpenaer*, dat aanvankelijk slechts eenmaal en sedert 4 januari 1829 tweemaal per week van de pers kwam. Deze krant wordt te

32. Aanvankelijk nam deze krant nog veel Franse tekst op. Bij het overlopen van de jaargang 1819 viel het ons op dat mededelingen gedrukt worden van de „Province d'Anvers" (7 mei 1818, p. 2), van „Les Bourgmestre et Echevins d'Anvers" (2 mei 1818, p. 3), van het „Théâtre royal d'Anvers" (7 mei 1818, p. 2). Op 21 april 1818 (p. 2) geeft de krant de proclamatielijst van de leerlingen van de „Académie der beeldende konsten" in het Frans.

33. Cfr. *Antwerpsch Nieuwsblad* van 8 januari 1822.

34. Van katholieke zijde was dit de *Courrier de la Meuse*. Het is opvallend hoeveel oppositie-artikels van deze krant in vertaling opgenomen worden in *Den Antwerpenaer*.

35. Toen priester Buelens zijn krant stichtte, had hij al gevang gedaan voor zijn aanvallen op het „Collegium Philosophicum" te Leuven. – Cfr. Fl. Prims: *De katholieke dagbladpers te Antwerpen* (Antwerpen, z.j.), pp. 46-62; R. Merycy: *De Antwerpsche pers...* o.c., pp. 116-118.

Antwerpen de kordate voorvechtster van de vrijheden, inzonderheid van de vrijheid van godsdienst en onderwijs³⁶. Om deze te bekomen steunt zij met alle macht de petitiebeweging, die onder de hoede van de Unie der Opposities werd gepropageerd³⁷. Het wantrouwen, dat deze krant gezaaid heeft tegen het regime van Willem I, heeft te Antwerpen zeker diepe sporen geslagen. In haar nummer van 21 januari 1829 (p. 2, k. 2-3) schrijft zij b.v. „... waerom dan is het groote Nederlandsche huysgezin niet een gelukkig voorbeeld van eendragt voor alle volken der wereld? ... omdat de kinderen van het tweede bed (Zuid-Nederland), die zeven tiende des huysgezins uytmaeken en den godsdienst hunner moeder belijdende, zich verbeelden dat de kinderen van het eerste bed, die oneyndig minder in getal zyn en eenen anderen godsdienst hebben, over hen heerschen willen, niet alleen, maer reeds werkelyk inbreuken op hunne rechten en vryheden hebben gemaekt...”. Willem I gaf zelf aanleiding om dit wantrouwen te cultiveren door de aanstelling van de Italiaanse avonturier Libry-Bagnano voor het opstellen van de Brusselse regeringskrant *Le National*. Dit nieuws wordt door *Den Antwerpenaer* als volgt gecommuniqueerd: „De heer Libry-Bagnano, welke met een *brandmerk*, zoo als men weet, op zynen rug voor eene paspoort uyt Frankrijk in ons land is aangekomen” en verder „hy schryft in zynen antinationalen „National”³⁸.

De Vlaamstalige neutrale en katholieke oppositiekranten, die te Gent verschenen, kwamen ook hoogstens driemaal per week van de pers. De oude *Gazette van Gend*, die tijdens het Napoleon-regime haar titel had moeten wijzigen in „Journal du Département de l'Escaut”, keerde op 21 november 1814 tot haar oude benaming terug en verscheen steeds driemaal per week. Haar traditie getrouw, heeft zij zich zo weinig mogelijk met de politieke strijd ingelaten en zal dan ook het Koninkrijk der Nederlanden nog lange jaren overleven (tot 1940). Op 1 april 1823 kreeg zij het gezelschap van het *Gentsche Nieuwsblad*, dat in zijn editoriaal beloofde „de stelligste onzydigheid, waarheidsliefde en bescheidenheid ten aanzien van alle partyen en stelsels” te bewaren. Zij heeft haar bestaan echter slechts kunnen rekken tot 26 september 1823. Een merkelyk langer bestaan werd beschoren aan het neutrale informatieblad *Den Gentschen Mercurius*, die op 9 maart 1826 startte en het Koninkrijk der Nederlanden lang heeft overleefd (tot 1885).

36. Zie de nieuwjaarswensen in het nummer van 2 januari 1830, p. 1, k. 1.

37. Op 14 januari 1829 (p. 2, k. 2) geeft zij aan *Den Postryder* de raad om zich ook in te spannen voor de „heyl-voorspellende alliantie tusschen de catholyke en liberale oppositie”.

38. *Den Antwerpenaer*, 6 januari 1830, p. 1, k. 1.

Naast deze neutrale kranten heeft Gent echter, evenals Antwerpen, in de laatste jaren van het Koninkrijk een katholieke oppositiekrant aan het werk gezien. *Den Vaderlander* verscheen sedert 16 oktober 1829 driemaal per week als uitgave van het franstalige Gentse katholieke dagblad *Le Catholique des Pays-Bas*³⁹, waaraan de onstuimige journalist Adolphe Bartels zijn medewerking verleende. *Den Vaderlander* voerde als motto „De Belgen zyn getrouwe onderdaenen, maar zy verdraegen geen slaverny” (Karel V). In haar editoriaal schrijft de krant o.m. dat zij „zal toonen hoe het staatsbestier, door schoone beloften en bedrieglyke streken, veertien jaeren lang, de geloovigen van bisschoppen, de borgers van vermindering van lasten, de kiezers van hunnen vryheden... beroofd heeft”; het blad zal de lezers „opwekken tot het verdedigen van het geen den mensch op aerde het meest moet liefhebben, *den Godsdienst*, te weten en het *Vaderland*”. Zoals wij boven reeds schreven, werd op dezelfde 16 oktober 1829, op aansporing van de gouverneur van Oost-Vlaanderen, H. J. Van Doorn, het Vlaamse regeringsblad *Den Landmansvriend* gelanceerd als bijblad van de Gentse regeringskrant, de *Journal de Gand*. Evenals *Den Antwerpenaer* spande *Den Vaderlander* zich actief in voor de petitiebeweging, die onder de leiding van het zg. „monsterverbond”, sedert november 1828 was gestart. In elk nummer bijna brengt de krant verslag uit over de vorderingen bij het ophalen van handtekens, want zij houdt voor „dat de verzoekschriften den kragdaedigsten middel zyn om de vryheid ganschelyk te herstellen”⁴⁰. Evenals *Den Antwerpenaer* legt de Gentse oppositiekrant de meeste nadruk op de vrijheid van onderwijs en keert zich tegen „de alleenverkoop van der wetenschap”⁴¹ door een overwegend calvinistische regering, die de huisvader het heilige recht ontzegt om aan zijn kinderen het onderwijs van zijn voorkeur te verschaffen⁴². Zij is volledig voor de unie der opposities gewonnen, want zij treedt de liberale eis voor persvrijheid totaal bij: „Zonder de vryheid van drukpers is de godsdienstige vryheid, de vryheid van

39. Het nieuwe blad werd door *Le Catholique des Pays-Bas* op 25 september 1829 aangekondigd als volgt: „Le besoin d'éclairer sur leurs devoirs et leurs droits ceux de nos concitoyens auxquels la langue française n'est pas familière, nous a engagé à déferer aux vœux d'un grand nombre de personnes qui, s'intéressant au bonheur de la Patrie, désiroient vivement la publication d'une nouvelle feuille flamande. Cette feuille paroitra, sous le titre de VADERLANDER, du 1er au 15 octobre suivant, deux fois par semaine”.

40. *Den Vaderlander*, 23 oktober 1829, p. 3, k. 1.

41. *Den Vaderlander*, 23 oktober 1829, p. 3, k. 1.

42. Vooral nam de krant stelling tegen het wetsontwerp op het openbaar onderwijs van 26 november 1829. — Zie de krant van 1, 4 en 7 december 1829.

begrypen, de personele vryheyd gansch weggenomen. Zonder haer zyn wy slaven, met haer zyn wy borgers"⁴³.

Te Brugge was de neutrale vlaamstalige pers vertegenwoordigd door de oude *Gazette van Brugge*. In de Napoleontijd had zij als officiële „Journal du Département de la Lys” gefungeerd. Zij verscheen driemaal per week. Zij bleef loyaal tegenover de regering en wenste geen deel te nemen aan politieke strijdvrage: „Wat de staetkundige nieuwstydinghen belangt, altijd hebben wy dezelve uyt de beste bronnen geput, en vry van alle partyzugt verhandeld, en dat zal te dien opzichte steeds onze handelwyze blyven...”⁴⁴. De eerste Brugse periodieke publikatie, die ernstig met de overheid in botsing kwam, was *Le Spectateur belge*, die op 1 januari 1815 door priester Leo de Foere werd gelanceerd. In 1817 werd immers de stichter, samen met zijn drukker de Moor, als veroorzaker van „onrust, oneenigheid en mistrouwen” op basis van het Kon. Besluit van 20 april 1815 tot 2 jaar gevang veroordeeld en opgesloten in de gevangenis van Vilvoorde⁴⁵. Zijn blad werd echter voortgezet tot in 1824. Nu is het wel opvallend dat deze bekende vlaamsgezinde priester in het Frans publiceerde. Wel nam hij ook artikels op, die in het Nederlands waren gesteld, doch, naar zijn eigen woorden, voelde hij zich verplicht te Brugge het Frans te gebruiken om aldus de hogere standen in Vlaanderen te kunnen bereiken: „La force des circonstances seule m'oblige de prendre ce parti...”. Tijdens het Koninkrijk der Nederlanden kwam te Brugge tenslotte nog een krant tot stand, die een lang bestaan zal kennen. Op 15 februari 1814 verscheen de *Nieuwe Gazette van Brugge*, die als uitgesproken katholieke krant ook oppositie voerde tegen Willem I. Op 20 oktober 1829 wijzigde zij haar titel in *Standaerd van Vlaenderen* en werd, in iets gematigder vorm, de strijdmakker van *Den Antwerpenaer* en *Den Vaderlander* van Gent. Ook deze krant, die driemaal per week verscheen, zal de Belgische Omwenteling nog lange jaren (tot 1898) overleven⁴⁶.

4. DE HOUDING VAN DE VLAAMSE KRANTEN TEGENOVER DE TAALPOLITIEK VAN WILLEM I

Het lag voor de hand dat de franstalige oppositiebladen, zowel in Vlaanderen als te Brussel en in Wallonië, stelling namen tegen

43. *Den Vaderlander*, 22 december 1829, p. 1, k. 2. – Zie verder over deze krant: A. Brackman-Devolder: *Het Gentse blad „Den Vaderlander” in oppositie tegen Willem I*, in: *Hand. Mij Geschiedenis en Oudh. Gent*, dl. XXVIII, 1969, pp. 63-78.

44. *Brugsche Gazette*, 1 januari 1817.

45. Cfr. W. P. Sautyn-Kluit: *Dagblad-vervolgingen in België, 1815-1830* (Amsterdam, 1891), p. 315.

46. Cfr. R. Van Eenoo: *De pers te Brugge, 1792-1914, Bouwstoffen*, Leuven-Parijs, 1961, pp. 60-68, 113-114, 139-140, 143-147.

de taaldwang van Willem I. De vlaamstalige kranten namen aanvankelijk hieraan geen aanstoot, doch waren van meetaf wel verdeeld rond het probleem of de taal in Vlaanderen al of niet moest trouw blijven aan zijn Brabantse en Vlaamse dialecten, ofwel zich moest afstemmen op het „Hollands”. Daarmede hield vanzelfsprekend het probleem van de spelling verband. Moesten de Vlaamse kranten de spelling-Siegenbeek, die in het Noorden sedert 1804 officieel was aanvaard, overnemen, of moesten zij trouw blijven aan de spelling van Jean des Roches (1740-1787), vastgelegd in zijn *Nieuwe Nederduytsche Spraekkunst* van 1781⁴⁷.

Dat het Nederlands of Vlaams in Vlaanderen als de „landstaal” werd opgedrongen, vond in de Vlaamse kranten aanvankelijk algemene bijval; zij keurden het zelfs goed dat het Frans in Wallonië tot een tweede rangstaal werd teruggedrongen. Ook priester Leo De Foere, de latere verstokte aanhanger van een Vlaams particularisme, oordeelde aanvankelijk dat het Hollands en Vlaams tot éénzelfde taal behoorden: „beyde die taelen hebben in hunne natuer niets verschillig en koomen onder de gemeene benaeming van Nederduytsche tael”⁴⁸. Hij is aanvankelijk dus volledig partijganger van de vernederlandsing van het Koninkrijk⁴⁹.

De neutrale *Gazette van Gend* stond helemaal aan de zijde van de taalpolitiek van Willem I. In een bijdrage, getiteld „Iets over de vlaemsche ofte nederlandsche taele”⁵⁰ verrechtvaardigt zij „het invoeren der nederlandsche taele in de handelingen van het openbaer bestier”. Het feit dat in een paar provincies in het Zuiden Frans wordt gesproken is voor de krant geen argument, want wie zou durven „beweiren dat het fransch de landstaele van Vrankryk niet is, om dat men in verscheyde deelen van dat ryk eene andere gebruykt?”. Voor de krant bestaat er geen verschil tussen de „vlaemsche” en de „nederlandsche tael”... Ingevolge de lange scheiding van de Nederlanden is de taal in het Zuiden wel verbasterd, „maer dat men omtrent twee eeuwen echterwaerts gae, in de tyden wanneer Hugo de Groot (Grotius), Jacob Cats... hunne

47. In deze schrijfwijze werd geen onderscheid gemaakt tussen nominatief en accusatief, zoals blijkt uit de titels van de Vlaamse kranten „Den Antwerpenaer”, „Den Vaderlander”. De i werd y gespeld, zoals in „besluit”. Verder werden twee vormen van lange e en o gespeld, b.v. leeren en geneezen of groot en schoölen.

48. Cfr. H. J. Elias: *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, dl. 1, pp. 274-275.

49. Cfr. Eug. De Bock: *Ondergang en Herstel of het begin van de „Vlaamse Beweging”*. (Antwerpen, 1970), pp. 46-47.

50. *Gazette van Gend*, 15 augustus 1816, p. 2, k. 2. – Dit artikel vangt aan als volgt: „Sedert eenigen tyd hebben zommige nieuws- en andere schryvers in België, meest franschmans, hevighlyk durven aenkanten tegen het invoeren der nederlandsche taele in de handelingen van het openbaer bestier, en tegen de verbanning der fransche, die zy den naem geven van taele der wetenschappen, taele der beschaeftde, enz., terwijl zy de nederlandsche eene arme, eene verachterlyke taele noemen”.

geachte werken schreeven, en men zal zien, dat op dat tydstip het hollandsch en het vlaemsch maer eene en de zelfde taele waeren". De krant drukt de volledige tekst af van het Koninklijk Besluit van 15 september 1819, dat vanaf 1 januari 1823 het Nederlands tot „nationaele taele" in Vlaanderen zal verheffen en luidt deze tekst als volgt in : „Een besluit des konings, den 15 dezer in het kasteel van Laeken gegeven, rakende de *vlaemsche* ofte *nationale* taele, is van het grootste belang voor de zuydelyke provincien des koninkryks" ⁵¹.

De *Gazette van Gend*, die met zulke overtuiging voor de rechten van de Vlaamse taal in Vlaanderen uitkomt⁵², is echter geen partijgangster van de spelling-Siegenbeek. Wel is zij geïnteresseerd aan de eenmaking van onze taal en spelling, doch zij opteert voor de spelling-Behaegel, die in een aantal artikels in de katholieke *Nieuwe Gazette van Brugge* onder de titel „Grondregels der nederduytsche Taele" werd gepubliceerd ⁵³. Bij het verschijnen van het werk in boekvorm schreef de *Gazette van Gend* : „wy wenschen dat dit werk het doelwit van zynen opsteller en den roep der waere Nederlanders bereyke : twee volkeren, de Hollanders en de Belgen, door staet-schikkingen saemengebragt, met de eenheyd van schryfwyze in hun verbintenissen te verenigen". Verder juicht de krant het toe dat de koning zelf inzage nam van het boek ⁵⁴.

Bij de neutrale Vlaamse pers, die in haar geheel in mindere of meerdere mate de taalpolitiek van Willem I gelegen was, is bij ons weten alleen het *Gentsche Nieuwsblad* in de spelling-Siegenbeek gesteld, doch de krant heeft op geen lang bestaan kunnen rekenen (1 april - 26 september 1823). Zij wilde hierdoor konsekwent de taaleenheid tussen Noord- en Zuidnederland onderstrepen. In haar eerste nummer van 1 april 1823 (p. 1) legt zij in dit verband een duidelijke verklaring af : „De hereeniging der gedurende twee eeuwen gescheidene groote afdeelingen van Neder-

51. *Gazette van Gend*, 27 september 1819, p. 2, k. 1-2.

52. Zij onderstreept gaarne de inspanningen, die in Vlaanderen geleverd worden om de „lands-taele" goed aan te leren en zij kondigt de stichting aan van letterkundige verenigingen met dit doel. Op 23 januari 1817 kondigt de krant aan dat de Gentse „societeit tot bevordering van taelkenissen" een prijs heeft uitgelooft en polimiseert met de „Journal de Gand", die dat initiatief had geminimaliseerd (Cfr. 30 januari 1817). Op 7 oktober 1819 (p. 2, k. 1) schrijft de krant uit Brugge : „De rechtbank van eerste instantie alhier, wyzende in correctionele zaeken, heeft verleden zaterdag reeds gebruyk gemaakt van de vlaemsche tael. In onze stad worden verscheyde gezelschappen gemaakt, alwaer men zig uytsluytend zal bezig houden met het beoefenen der lands-taele...".

53. *Nieuwe Gazette van Brugge*, 23 maart, 13 en 27 april, 11 en 18 mei 1820.

54. *Gazette van Gend* (11 maart 1819; p. 3, k. 1) schrijft nog : „De belangrykheid van dit werk heeft de hoogste zelf getroffen : het is ons bekend, dat Zyne Majesteit, die er tien afdruksels heeft van doen vraegen, aan den schryver uyt-drukkelyke blyken heeft gegeven, dat de onderneming van eene zoo moeylyke taek met zijn welbehaegen vereerlykt is".

land, maakt het algemeene gebruik der aloude gemeenschappelijke taal noodzakelijk. In onze dagen... kan voorzeker niets tot de bereiking van dit doel in die gedeelten des rijks, waar deze taal meer of min door eene vreemde verdrongen is, sterker mede-werken, dan een nieuwsblad in dezelve geschreven...".

De meest kordate en ook meest hoogstaande verdediger van de taalpolitiek van Willem I alsook van de Nederlandse spelling-Siegenbeek, was het Gentse regeringsblad *Letter- en Staatkundig Dagblad* (1820). Reeds in zijn prospectus schreef het blad : „De nederlandsche spraak, welke onlangs bij ons in boeijen kwijnde en voor uitheemsche talen genoodzaakt was te wijken, wordt thans aan hare eerste waardigheid wedergegeven...". De krant zal „aan de spelling enige artikelen toewijzen en verklaren waarom wij die van Weiland en Siegebeek onveranderlijk zullen volgen..." ⁵⁵. Reeds in zijn tweede nummer neemt de krant een lezersbrief op uit Brugge, waarin stelling genomen wordt voor de spelling-Siegenbeek : „Zeker hebt gij gelijk aan de spelling van Siegenbeek den voorrang te geven over de spelwijze die wij, Vlamingen, van onze schoolmeesters hebben ontvangen..." De auteur neemt verder stelling tegen priester De Foere en zijn „Spectateur Belge", waarin deze ondertussen de spelling-Siegenbeek uit zg. politieke overwegingen had verworpen : „Die Spectator, den neus stekende aan het venster van zijn laag observatorium, ziet overal dwang en politiek, evenals die koster die kloktorens in de maag zag" ⁵⁶. Tijdens zijn kort bestaan heeft het blad onafgebroken voor de eenheid van de Nederlandse taal gepleit : „Het is dan eene uitgemaakte zaak, dat de vlaemsche en hollandsche taal eene en dezelfde taal is ; en dat het verschil van uitspraak van zommige klinkletters, geen verschillende taal oplevert ; maar dit verschil tot de *provincialismen* behoort" ⁵⁷. De krant keert zich met overtuiging tegen de Torhoutse „kostschoolhouder" Behaegel, die zijn spelling in Zuidnederland wil doen ingang vinden. In een opeenvolging van artikels wijst zij op het onlogische van deze spelling ⁵⁸ en ziet er enkel maar een middel in om „de verbroedering tusschen

55. *Letter- en Staatkundig Dagblad*, 1 februari (Sprokkelmaand) 1820, p. 1, k. 1-2.

56. *Letter- en Staatkundig Dagblad*, 4 februari 1820, p. 2, k. 2.

57. *Letter- en Staatkundig Dagblad*, 18 februari 1820, in artikel „Over het verschil van den Hollandschen stijl met den Vlaamschen".

58. *Letter- en Staatkundig Dagblad*, 28 maart 1820, p. 2, k. 1. – Het artikel van Behaegel verscheen in de *Nieuwe Brugsche Gazette* op 23 maart 1820 en hierbij schrijft de Vlaamse regeringskrant : „Het komt ons voor dat de gazetier die verhandeling bij misverstand te vroeg in zijn nieuwsblad heeft geplaatst, en dat de zelve voor den *eersten april* was geschikt...".

ons en de Bataven te beletten" ⁵⁹. De krant juicht het tenslotte toe dat reeds heel wat letterkundige genootschappen in Vlaanderen voor de spelling Siegenbeek hebben geopteerd ⁶⁰ en dat bijgevolg „zijne stelsels en redeneringen worden omver geblazen”.

De Vlaamse regeringskrant nam hierbij echter haar wensen voor werkelijkheid. Toen haar laatste nummer op 9 augustus 1820 van de pers kwam, was nog alles mogelijk, doch weldra zal de algemene godsdienst- en onderwijspolitiek van Willem I de oorzaak worden dat niet alleen de spelling-Siegenbeek wordt verworpen, maar dat ook de hele taalpolitiek van Willem I, die in Vlaanderen zulke heilzame gevolgen kon hebben, op een mislukking uitliep.

De aanvallen op de eenheid van het „vlaamsch” en het „hollandsch” kwamen uit de hoek van de uitgesproken katholieke oppositiepers, die uit vrees voor het protestantse Noorden een Vlaams-regionalistisch standpunt innam. Reeds vóór het ontstaan van de Unie der Opposities in 1828, die te Antwerpen en Gent nieuwe katholieke vlaamstalige oppositiekranten in het leven riep ⁶¹ en de taalvrijheid op haar programma schreef, namen het *Antwerpsch Nieuwsblad* en de *Postryder* stelling tegen het opdringen van het „Hollands” in Vlaanderen.

In oktober 1820 publiceert de *Postryder* in twee vervolgartikels een lange bespreking van de „Verhandeling over de Nederduytsche Tael- en Letterkunde” van Jan Frans Willems ⁶². De recensent, H. J. Van den Broeck, keurt het af dat „zynen schryf-styl en zyne denkwijze naer de hollandsche zweemt” en drukt de hoop uit dat „in het stuk van godsdienst zynen vuerigen drift der vaderlandsche tael hem geenszins zal doen hellen naer de vrye geloofsgezindheid der noordelyke afvallige broederen”. Evenals het *Antwerpsch Nieuwsblad* ⁶³ is de krant van oordeel dat de aanvaarding van het

59. *Letter- en Staatkundig Dagblad*, 9 juni 1820, p. 2-3-4. In het derde artikel tegen Behaegel. De anderen verschenen op 28 maart 1820 (p. 2, k. 1), 23 mei 1820, pp. 3-4, 2 juni 1820, pp. 2-4, 23 juni, pp. 2-4, 14 juli 1820, pp. 2-4; 21 juli, pp. 2-4.

60. Op 21 juli 1820 schreef de krant: „Weet hij (Behaegel) dan niet dat de Letterkundige Genootschappen van Gend, Brugge, Iperen, Dixmuide, Kortrijk, Audenaarde, Ninove, Lokeren enz. de taalwetten van Weiland en Siegenbeek hebben aangenomen en dat dus van al de kanten van onzen Belgischen horizon zijne stelsels en redeneringen worden omver geblazen!”.

61. Nl. *Den Antwerpenaer*, die gelanceerd werd op 1 oktober 1828 en *Den Vaderlander*, die te Gent gelanceerd werd op 16 oktober 1829.

62. *Den Postryder*, 26 oktober 1820, p. 2, k. 1-2; 28 oktober 1820, p. 2. – De recensent neemt o.m. ook aanstoot aan de vreemde woorden in het boek van Willems: „My dunkt, dat Mr. Willems, zoo ervaeren in onze Tael, en die de zelve zoo woordelyk afschildert, met onegtelingen, uyt andere taelen ontleend, zyne Taelkundige Verhandeling doorzaeyt; onegtelingen, gemakkelyk door nederduytsche woorden te herplaetsen. Hy volgt de hollandsche schryvers na, tot in hunne gebreken”. (28 oktober 1820).

„hollandsch” zou kunnen gepaard gaan met een protestantisering van de zuidelijke katholieke gewesten. Zij nemen daarom zelfs stelling tegen de opvoering van toneelstukken in het „hollandsch”. Bij de opvoering b.v. van „Romeo en Julia” in de Antwerpse Schouwburg door de toneelmaatschappij „Liefde en Eendragt” in januari 1823, waar het zg. „zuyver Nederduytsch” werd gebruikt, neemt de *Postryder* opnieuw stelling tegen de „hollandsche tael”: „Waerom ... poogen die leezugtige toneeloeffenaeren, sinds eenigen tyd, hunne stukken in de hollandsche tael te vertoonen, waerom mikken zy op een doel, dat nooyt met eenig voordeel kan of zal getroffen worden? Hoedanig eenen Belg zyne tong ook vringe, zyne wezens trekken zelfs misvorme, om zig met geweld de hollandsche uytpraak aentemaetigen, altyd zal het eenen wan-klank zyn in zynen mond...” ⁶⁴

Sommige Vlaamse neutrale kranten en al de oppositiebladen nemen dus reeds vóór 1828 stelling tegen de hollandsche schrijfwijze en uitspraak van de „Nederduytsche” taal in het Zuiden, doch zij onthielden zich voorlopig van elke aanval op de zg. taaldwang van Willem I in Vlaanderen. Zij oordeelden inderdaad aanvanke-lijk dat het „Nederduytsch” opnieuw als de landstaal in Vlaanderen moest hersteld worden. Hieraan kwam echter een wijziging sedert 1828.

Toen na het ontstaan van de Unie der Opposities in november 1828 de petitiebeweging op gang kwam, waarbij ook de terugkeer naar de taalvrijheid werd geëist, stonden de Vlaamse kranten voor een moeilijk dilemma. Zij waren zeker geen voorstanders van een nieuwe verfransing van Vlaanderen, doch de Vlaamse katholieke kranten hebben, omwille van de godsdienst- en onderwijskwes-ties, meteen aanvaard dat ook op taalgebied naar de „vrijheid” zou teruggekeerd worden. Toch menen wij dat er een zeker verschil te bespeuren is tussen de oudere katholieke kranten – het *Antwerpsch Nieuwsblad* en de *Postryder* – die zich eerder op de achtergrond hielden, en de nieuwe strijdende katholieke oppositiekranten – *Den Antwerpenaer* en *Den Vaderlander* – die zich volle-dig achter de petitiebeweging hebben gesteld.

Deze twee laatste hebben hun houding tegenover de taaldwang – een houding die toch de belangen van de kleine lieden in Vlaanderen schaadde – bij hun lezers op twee gronden gemoti-veerd: 1. de taaldwang maakt deel uit van een groep van vrijheids-bepervingen, waaronder voor de katholieken vooral de vrijheid

63. *Antwerpsch Nieuwsblad*, 23 en 30 januari 1819; 9 en 16 februari 1819; 24 en 26 oktober 1820; 2, 9, 16, 20 en 30 januari en 8 en 20 maart 1821.

64. *Postryder*, 25 januari 1823, p. 3, k. 1-2.

van godsdienst en onderwijs belang vertonen; 2. deze taaldwang ging voor de Vlamingen gepaard met het opdringen van het „hollands”, waarvan Vlaanderen niet horen wil, omdat dit gevaren oplevert voor de katholieke godsdienst.

Den Antwerpenaer en *Den Vaderlander* geven vooreerst toe dat de vrijheid van godsdienst en onderwijs hen veel dichter aan het hart ligt dan de taalvrijheid, doch de taaldwang zit voor hen verstrengeld met andere vrijheidsbeperkingen. Zo schrijft *Den Antwerpenaer*: „Ook de klagten over het invoeren der hollandsche tael, hebben denzelfden grond. Was de invoering niet gevolgd geworden door het onderwijsmonopolie, door het invoeren van hollandsche schoolboeken, welker anti-catholyke strekking niet kan betwist worden, dan zoude welligt die klagten niet zoo luyde geweest zyn”⁶⁵. De krant geeft dus toe dat de zg. taaldwang op zich zelf haar niet zo dwars zit, doch dat beweegredenen van religieuze aard bij haar de doorslag geven. Ook *Den Vaderlander* hecht veel meer belang aan de vrijheid van godsdienst en onderwijs dan aan de taalvrijheid, doch ook zij meent dat de hollandsche taalpolitiek ingegeven werd door anti-katholieke gevoelens: „Wy zeggen het regt uyt, dat het inzicht van het gouvernement, in het opdringen van de hollandsche tael, geweest is de aengekleefdheid der katholyken aen hunne godsdienstige gevoelens te krenken en allengskens wegteneamen”⁶⁶.

Omwille van de godsdienstkwestie wordt nu door de katholieke oppositiekranten het verschil tussen het „hollands” en het „vlaams” aangedikt. Zij stellen zich op een Vlaams particularistisch standpunt en nemen stelling tegen de zg. taaldwang ten voordele van het „hollands”. Het „hollands” opdringen als de „landstaal” gaat volgens hen niet op, noch in Vlaanderen en nog minder in Walloënië. *Den Antwerpenaer* noemt het een anomalie „dat de hollandsche tael, als *landtael*, moet gebezigt worden in provincien, alwaer dezelve te voren nimmer gesproken wierd”⁶⁷. *Den Vaderlander* staat op hetzelfde standpunt: „Het is dan een belachelijk gedacht van onze ministers Walen en Vlamingen hollands te willen doen klappen”. De krant geeft wel toe dat het Vlaams dichter bij het Hollands staat dan het Waals, „doch het verschil is nog tamelyk groot”⁶⁸. De krant zou er niets tegen gehad hebben, indien men het „vlaams” als de landstaal had opgedrongen, want deze taal is ouder en meerwaardig; wat de krant doet besluiten: „kwam de eer van *nationaal* te zyn aan eenige tael toe, dan zou het de onze

65. *Den Antwerpenaer*, 24 januari 1829, p. 2, k. 2-3.

66. *Den Vaderlander*, 5 februari 1830, p. 2, k. 2.

67. *Den Antwerpenaer*, 21 januari 1829, p. 2, k. 2-3.

68. *Den Vaderlander*, 30 oktober 1829, p. 2, k. 2.

moeten wezen”⁶⁹. Aan de zg. taaldwang op zichzelf neemt *Den Antwerpenaer* dus nog steeds geen aanstoot, doch wel aan het feit dat deze taaldwang werkte ten voordele van het „hollands” en niet ten voordele van de regionale taal in Vlaanderen.

Op één punt kan men *Den Antwerpenaer* alleszins geen ongelijk geven. Hij drukt er terecht zijn verwondering over uit dat de regering, die zoveel belang hecht aan het „hollands”, zich in Vlaanderen blijft bedienen van een regeringspers, die volledig franstalig is⁷⁰.

De grote voorvechter van de politiek van Willem I, inzonderheid ook van zijn taalpolitiek, werd, zoals wij zegden, *Den Landmansvriend*, die door de regering op 16 oktober 1829 tegen *Den Vaderlander* te Gent werd opgericht. Reeds in haar editoriaal neemt de krant stelling tegen de petitiebeweging en schrijft op spottende toon: „Zij doen u petitiën teekenen voor de jury, voor de responsabiliteyt der ministers, voor de fransche tael; wy zullen u vraegen of gy groot belang stelt in den jury; of gy iets begrypt van de ministeriële verantwoordelykheid; of gy de fransche tael liever hebt als uwe tael, als de tael uwer voorvaderen”⁷¹. De krant spot vooral met de petities voor taalvrijheid, die door Vlaamse gemeenten, onder de druk van de volksvreemde leidende klasse, worden ondertekend, alhoewel de volksmens zelf niet eens frans verstaat⁷². De krant loochent verder dat de regering het „Hollands” als spreek- en schrijftaal in Vlaanderen wil opdringen. Aan het adres van de Brusselse *Courrier des Pays-Bas*, die het voorstelde alsof de taaldwang de Vlamingen evenveel trof als de Walen, omdat ook voor de Vlamingen het „hollands” een vreemde taal was, antwoordt *Den Landmansvriend*: „Wij zullen hier voor de honderste mael aen den *Courrier* verhalen, indien hy het zoo wel niet wist als wy, dat het gouvernement niemand tot het spreken of schryven der *Hollandsche tael* dwingt, en dat in de zuydelyke provincien alwaer het *Vlaemsch* en het *Brabantsch* in gebruyk zyn,

69. *Den Vaderlander*, 5 februari 1830, p. 2, k. 2.

70. *Den Antwerpenaer* (24 januari 1829, p. 2, k. 2) schrijft inderdaad: „terwyl het daer by vreemd moet voorkomen, dat het gouvernement, het welk zoo veel belang aen het invoeren der hollandsche tael als *landtael* hecht, zich voor het *ambtelijk* dagblad der zuydelyke provincien, van de Fransche tael blyft bedienen, en dat de schryvers van dat dagblad het zelve bezigen om den catholyken godsdienst te bestryden en veragtelijk te maeken”.

71. *Den Landmansvriend*, editoriaal van 16 oktober 1829, p. 1, k. 1-2.

72. Bij de petitie van de Westvlaamse landelijke gemeente Egem schrijft de krant spottend dat als punt 4 gevraagd werd: „Het vrye gebruyk der fransche tael die weynig van ons verstaen, hetgeen wy ongeerne zouden zien in het opstellen van publieke akten, etc. gelyk het gebruykelyc was ten tyde van het fransch bestier, en dat geene van ons alle zyne eygendommelyke titels lezen kon”. — *Den Landmansvriend*, 20 november 1829, p. 1, k. 2.

deze spreekwyzen zoo wel zyn toegelaten als het *Hollandsch* in de noordelyke provincien van het ryk"⁷³. De krant gaf trouwens zelf het voorbeeld door in haar titel de spelling-des Roches trouw te blijven en zich voor „Den” landmansvriend uit te geven.

In haar strijd tegen de petitiebeweging blijft de krant echter een antiklerikale toon aanslaan. In een uitvoerig artikel op 2 februari 1830 keert hij zich tegen „de gazetschryvers die, om te bewyzen dat by ons de fransche tael de nationale is, colommen en colommen bekladden”, terwijl dezelfde Vlaamse onderpastoors hun propaganda voor de petitiebeweging bij de kleine Vlaamse mens toch in het Vlaams voeren. De krant schrijft terecht dat in Vlaanderen alleen een kleine hogere kaste verfranst werd, en dat hiervoor de Franse taaldwang van weleer verantwoordelijk is: „In onze kindsche dagen *frequenteerden* wy immers een fransche school; daer *enseigneurde* men ons wat een *substantief* was, of een *verbe*, of een *article*, enz.; maer een lidwoord, werkwoord, zelfstandig naemwoord wierd daer nooit *getraiteerd*; in het fransch moesten wy correct *traduiseren*; op fouten in het vlaemsch maekte men de minste *attention* niet. Dat *probeert* dus dat het fransch de tael van onze *educatie* is...”. De krant besluit dit lange hoofdartikel met een vraag, waarop het antwoord geen twijfel over laat: „zegt my nu eens indien eenen franschen jongeling in eene onzer scholen het vlaemsch kwam leeren, gelooft gy dat dien jongeling daerom gek genoeg zou zyn om zich in te beelden dat het vlaemsch zyn landstaal is?”. Zo is het ook in Vlaanderen: het is niet omdat wy in onze scholen fransch hebben moeten aanleren, dat het frans de landstaal zou zyn; het Nederlands blijft de landstaal in Vlaanderen, zoals het frans de landstaal is in Frankrijk⁷⁴.

Als koning Willem I bij Besluit van 4 juni 1830 de zg. taaldwang voor de gerechtshoven in het Vlaamse land opheft, beperkt *Den Landmansvriend* er zich toe de tekst van het besluit zonder kommentaar op te nemen⁷⁵, doch in hetzelfde nummer keert zij zich tegen de bemoeizucht van de franse pers in Nederlandse aangelegenheden en zij roept terug het schrikbeeld op van de franse annexatiezucht: „het is den verstandigen onder u geen geheim. De spaensche Nederlanden, het doel van zoo vele woelingen door Lodewijk XIV... De fransche zucht naer overheersching houdt het oog op een gedeelte van het ryk, wellicht het geheel gevestigd.”⁷⁶

73. *Den Vaderlander*, 3 november 1829, p. 1, k. 2. – In het artikel van *Le Courrier des Pays-Bas* was het voorgesteld alsof „het jok der Nederlandsche tael zoo onverdragelyk is voor de *Vlamingen* als voor de *Walen*”.

74. *Den Landmansvriend*, 2 februari 1830, p. 1, k. 1-3.

75. *Den Landmansvriend*, 11 juni 1830, p. 1, k. 1-2.

76. *Den Landmansvriend*, 11 juni 1830, p. 1, k. 3; p. 2, k. 1.

Op basis van deze taalvrijheid vroeg de heer Beaucarme, verantwoordelijk uitgever van de oppositiekanten te Gent *Le Catholique des Pays-Bas* en *Den Vaderlander*, een fransche rechtspraak in zijn proces voor de correctionele rechtbank te Gent op 19 juli 1830. Hij bekwam die, doch volgens *Den Landmansvriend* zou de procureur de heer Beaucarme toch hebben doen opmerken „dat den heer Beaucarme, drukker van de *Catholique*, ook verantwoordelyk drukker en uytgever is van eene andere gazette *Den Vaderlander* genaemd, welke geheel in het Vlaemsch is geschreven”. Hij vroeg dan ook „hoe Beaucarme het zal aanvangen wanneer hy vervolgd mogt worden voor artikels in die gazette geplaetst, of hy zich in het fransch zal verklaren wegens het gonne in het Vlaemsch geschreven en waervoor hij verantwoordelyk is”⁷⁷. Uit dit incident moest voor de krant duidelijk blijken dat zijn aartsvijand, *Den Vaderlander*, slechts een ondergeschikt orgaan was van de fransstalige hogere standen in het Gentse.

Een goede maand na deze Gentse gerechtszaak werd de opvoering te Brussel van „La Muette de Portici” (25 augustus 1830) de eerste faze in de Belgische Omwenteling, die een einde stelde aan het Koninkrijk der Nederlanden.

TOT BESLUIT

Alles bij elkaar moet deze korte studie over de Vlaamse pers ten tijde van het Koninkrijk der Nederlanden tot de conclusie leiden dat de taalpolitiek van Willem I, inzake de perstoestanden in Vlaanderen, minder resultaten afwierp dan normaal had kunnen verwacht worden.

Dat men er niet in slaagde een werkelijk nederlandstalig dagblad in Vlaanderen op de been te houden was essentieel te wijten aan de toestand van de geestelijk en materieel onmachtige vlaemstalige massa zelf. Voor zover deze massa lezen kon, stelde zij zich tevreden met een paar kranten, die een of meer keren per week van de pers kwamen. Voor zijn algemene politiek kon Willem I in Vlaanderen nagenoeg uitsluitend rekenen op een liberale verfransde bourgeoisie, die over een uitgebreide franstalige dagbladpers beschikte; ook de katholieke dagbladpers in Vlaanderen was uitsluitend franstalig, omdat alleen een kapitaalkrachtige verfransde bourgeoisie bij machte was op deze dure kranten te abonneren.

Bij deze toestand heeft de koning zich willens nillens moeten neerleggen. Om zijn regime bij de hogere standen in Vlaanderen te verdedigen heeft hij de franstalige pers in Vlaanderen nog

77. *Den Landmansvriend*, 20 juli 1830, p. 1, k. 1-3.

versterkt door een aantal bestaande dagbladen aan te kopen en nog andere franstalige regeringskranten op te richten.

Wat aan vlaamstalige regeringspers met de steun van de regering verscheen, kon bij de Vlaamse massa, die overwegend katholiek was, geen succes boeken. Deze nederlandstalige bladen verdwenen trouwens reeds tijdens het bestaan van het Koninkrijk of werden in elk geval ingevolge de Belgische Omwenteling opgeheven.

Wat aan de Vlaamse zijde de Belgische Omwenteling heeft overleefd waren de Vlaamse katholieke oppositiebladen, die toen twee of driemaal per week verschenen, alsmede een paar neutrale informatiekranten: te Antwerpen de katholieke *Antwerpsch Nieuwsblad*. *Den Postryder* en *Den Antwerpenaer*; te Gent de katholieke *Den Vaderlander* en de neutrale *Gazette van Gend* en de *Gentschen Mercurius*; te Brugge de katholieke *Den Standaerd van Vlaenderen* en de neutrale *Gazette van Brugge*.

Deze kranten hadden zich allen, in meer of mindere mate verzet tegen het opdringen van het „hollands” in Vlaanderen en de spelling-Siegenbeek bestreden. Het probleem van de spelling zal trouwens de Belgische Omwenteling overleven. De werkelijke katholieke strijdbladen, zoals *Den Standaerd van Vlaenderen*, *Den Vaderlander* en *Den Antwerpenaer*, zullen na de revolutie nog gedurende jaren inzake spelling het Vlaams particularistisch standpunt blijven verdedigen.

De Belgische Omwenteling luidde een nieuwe fase in van morele taaldwang, nu in het voordeel van het Frans. Al de tijdens de regering van Willem I gestichte Vlaamse kranten zullen zich tegen deze nieuwe taaldwang met hart en ziel verdedigen en de opkomende Vlaamse Beweging rond Jan-Frans Willems met al hun krachten steunen. Dit was dan toch een positief resultaat van de vijftien jaren Nederlands bestuur in Vlaanderen.

In de eerste jaren van de Belgische onafhankelijkheid bleef het echter zeer armzalig gesteld met de Vlaamse pers. Een werkelijk dagblad bleek slechts mogelijk na de opheffing van de zegelbelasting door de wet van 26 mei 1848, die de kostprijs van de krant verminderde en meer potentiële lezers schiep in Vlaanderen. Na de mislukte poging met *Vlaemsch België* in 1844 werd *Het Handelsblad van Antwerpen* sedert 1 juli 1848 het eerste werkelijke Vlaamse dagblad in Vlaanderen.

